

ВЕНКО ХРИСТОВ
НЕЩО ЗА ОБИТАТЕЛИТЕ НА
„КНИЖНАТА КЪЩА“

chitanka.info

Втората световна война, окупацията и Съпротивата разтърсиха достатъчно Франция — не само в нейния социален, но и в духовния и живот. Бурната преоценка на ценностите активизира нови търсения в идеология и философия, в литература и изкуство. Онова, което на фона на буржоазното самодоволство и успокоение от предвоенните години бе ексцесия и екстравагантност, сега започна да намира автентичното си място в неравния и противоречив процес. На историческата надежда, прокламирана от приелите кредото на комунизма писатели и поети, на търсенето на истината в самия кипеж на живота се противопостави метафизичната обреченост на екзистенциалистите, издигнали срещу доверието в обективните закони на развитието идеята на света-абсурд. Последните мохикани на класическия реализъм пък се опитваха да се абстрахират от объркващия ги момент и се връщаха към „вечните ценности“, осветени от конвенционалната история... И сред целия този кипеж, сред тревожния пукот на новото, което напираше, едно младо осемнадесетгодишно момиче от Белгия, прекарало няколко години на учение в САЩ, реши да каже своя собствена дума на скептично недоверчивите към всичко парижани със своята първа книга „Неделни поеми“. Поезията на Франсоаз Мале получи някои насърчения от ценителите на изящното слово, но повече и не можеше да очаква, защото „новата дума“ бе позната и като същност, и като форма. Но амбицията на дебютантката не можеше да се удовлетвори от снизходителните потупвания по рамото и тя реши да направи света съпричастен към вълненията, които бедната ѝ биография можеше да предложи, като се обърне към романа. И когато през 1951 година излиза първият ѝ роман „Закрилата на обичаните“ — една история на разкъсващи младежки страсти, овладени в класически стил — критиката ѝ отдава единодушно своето признание. Но ако еднократният изблик на младежкото сърце може да спечели възхищение, то задълбочаването в тази проблематика не донася нищо друго освен само повторение. Затова вторият роман на Франсоаз (вече Мале-Жорис) — „Червената стая“, макар и написан по-добре, със значително повишено професионално майсторство, оставя читатели и специалисти хладни и сдържани. Младата писателка осъзнава, че нейният личен свят е крайно недостатъчен, за да развълнува широки кръгове и е принудена да се обърне към социалните проблеми, разтърсващи епохата. Така се ражда „Лъжите“, роман, посветен на

печалния край на бизнесмена, пропилял целия си живот в гонене на химерата на Мамон. А със следващата си книга „Небесната империя“ Мале-Жорис вече завоюва авторитетната награда „Фемина“, едва 28-годишна (родена е в Анверс в 1930 г.). Оттук — нов обрат, към историята. Но обратът е само тематичен, проблемът остава същият — властта (на капитала, държавна или каквато ще да е) и личният живот на хората. В „Могъщите“ тази проблематика ще ни отведе в епохата на Ришельо, а в „Мари Мансини“ — във времето на Луи XIV. И пак нови търсения, нови ракурси на проблема „човек-общество“. „Писма към себе си“ е издържана в епистоларна форма, но сега вече интимните изживявания на авторката са обогатени и осмислени в дълбоко социален план (затова тази книга е естествен предходник на „Книжната къща“). После — „Трите времена на нощта“, една история на магьосничеството, но осъществена като път на развитие на ирационалните представи на европейца за света. За да стигне накрая (през 1970 година) до своя шедьовър „Книжната къща“.

* * *

„Книжната къща“ е строго автобиографична книга. Но нека да не се подлъгваме от определението — тя няма нито характер на мемоар, още по-малко — на роман. Жанрово е трудно да я определим — тя носи белезите на фрагмента, на есето, а в същото време постига цялостно изграждане на образи, съдържа дори (макар и не хронологично подредена) събитийност. Тя е един от онези продукти на съвременната литература (а и на съвременното мислене), които винаги ще затрудняват любителите на строгите класификации. В известен смисъл „Книжната къща“ е спонтанна изповед, в която размислите и преживяванията на авторката черпят конкретен повод от ежедневието на дома. Но и тук можем да се подведем — от една страна, домът е своеобразен символ на ценностите на обществото, а, от друга, Франсоаз Мале-Жорис пречупва богатството на, своята емоционалност през свежата струя на хумора, който определя стилистично книгата ѝ, но като стигнем до хумора, отново сме изправени пред изкушението за еднозначно възприемане на творбата. А тя далеч не е хумористична и забавна. Даже е много сериозна. В нея се отразява, и то — в постоянни

борби и конфликти — една цялостна миросгледна система, която воюва за автентично и органично човешко съществуване. Воюва безпощадно със социалната несправедливост, деформираща личността, с консуматорския идеал, израждащ човека, с илюзорното щастие на буржоазната „стабилност“, което води само до страховете на отчуждението.

Самото заглавие, както личи от книгата, е взето от една детска песничка. „От картон е къщата, от хартия — стълбата“. Къщата и в творбата е своеобразно детска. Не само защото е заселена предимно с деца, но и защото възрастните в нея се подчиняват на този откровен детски поглед към света. Символът „Книжната къща“ е многозначен, но в същото време е единен като миросгледна позиция. Той изразява антиконформизма на органичната човешка спонтанност, противопоставен на илюзорния стремеж към замразяване на постигнатото. Той е антиподът на английската буржоазна максима: „Моят дом е моята крепост“, разбран в точната му същност. И наистина, каква крепост може да бъде тази къща, чиито стени от хартия не са преграда за никого — навътре и навън. И колко противоречи хаосът в този дом, където нищо не е на мястото и, където децата превръщат банята в басейн за своите параходчета, прислужницата свири на флейта вместо да мете, котката цапа мебели и килими, защото има „комплекс“ от това, че ѝ се карат, водопроводчикът, между двете си бутилки, закача домакинята, вместо да завие крановете, който и така все ще си останат непоправени, където животни, птици и деца се чувствуват абсолютно свободни, а когато дойде дългоочакваният от всички момент на конфронтацията на малкия Венсан, ще се окаже, че всички са забравили за това и че негов кръстник ще стане по-големият му брат — атеист; колко противоречи всичко това на стабилния порядък на буржоазния дом. Тук търговци на безполезни неща се чувствуват у дома си и могат да подремнат когато си искат, обявили младата домакиня за „майка“ на петдесетгодишните „сираци“, тук всеки новоодошъл донася нещо от собствения си свят, което веднага внася нова багра в богатото платно на семейното огнище, тук всички имат думата, имат право на свое мнение — от бебетата до възрастните. И завинаги ще остане неосъществена мечтата за спретнатите нормандски перденца като знаме на традиционния уют.

Но хаосът, колкото реален, е и толкова условен. Защото духът на „книжната къща“ е хармоничен в своите противоречия, защото животът тук е естествен и всички се чувствуват добре. В този „хаос“ се извършва и социалното кръщение на деца и възрастни, разисква се темата за бедността и парите, за справедливостта и несправедливостта, за човешката личност и за онези социално-психически страдания, които я измъчват, като егоизъм, алиенация, стоков фетишизъм...

Авторката умело ни кара да обикнем тази къща — тя не ни подвежда с панегирик, а напротив, вярна на обществото си и на времето си, постоянно протестира срещу безпорядъка, споделя утопичните си мечти (кредо още на брачния съюз с мъжа ѝ) да въведе онзи начин на живот, който е валиден като еталон на преуспяване в нейния свят. Но всеки допир с този свят отново и отново я убеждава (и нея, и децата ѝ), че идеалите на обществото, което го е устроило, са уродливи и грозни, че противоречат на спонтанната човешка жажда за красота и познание.

Така „Книжната къща“ се оказва един бунт срещу еснафството, срещу потребителското, срещу гротесковите миражи на капиталистическата ценностна система и буржоазния начин на живот. Този бунт не е достатъчно осмислен класово и исторически, но в него се съдържа реакцията на нормални; човек, на свободния, необременения с фалшиви цели и предразсъдъци човек.

* * *

Ето, в тази обща насоченост на идеала за човека е и нашата среща с Франсоаз Мале-Жорис. Тази точка е в далечната проекция на онова, което днес строим и съзиждаме. Пътят на това съзидание е чужд на авторката на „Книжната къща“. Дори нейната идеология е чужда на нашата (тя е католичка и нерядко търси в религията упование в бъдещето). Но живият човек с естествени реакции в своя делник нерядко прозира по-далеч, отколкото доктринерът. А в случая този човек е и писател, художник. И както нерядко се случва, проникването на художника е по-силно и по-завладяващо, отколкото ограниченията на рационалното, което му противоречи. Така и многозначността на

символа „Книжната къща“ се оказва по-богата, отколкото нейната авторка е предполагала.

В студения и суров каменен бастион на капиталистическото общество съществуват и такива „книжни къщи“, населени с подобни обитатели. Те са повече или по-малко безпомощни пред организираната социална машина, тях ги потъпква и мировозрението, което тя ражда. Но моралната победа е тяхна, защото в тези „книжни къщи“ са съхранени хуманизмът, вярата в красотата, любовта към живота. Такива, каквито са в своята социална безпомощност, те са не само категорично обвинение към една обществена система, те са и надежда за бъдещето. Без да бъдат в състояние да променят социалното зло, те съхраняват трайните и непреходни човешки идеали за по-осмислен, по-нормален, по-красив и по-творчески живот, в който суровите закони на надпреварата няма да замъглят учудения блясък на вечните детски очи пред света.

Тънък психолог, чувствителен художник, съвършен стилист, който може да предаде съвременното светоусещане без маниерност и да индивидуализира съвременните си герои без помощта на жаргона, Франсоаз Мале-Жорис се наложи като една от значителните фигури на съвременната френска литература, за да обнадеждава своите читатели със своя оптимизъм и своето жизнелюбие. Затова българската публика само ще спечели от срещата си с нея, ще почувствува окриленост при осъществяването на своя идеал.

Венко Христов

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.